Cumhuriyet'in Kuruluşundan Türkiye Yüzyılına

Türk Sporu Kongresi

Congress on Turkish Sports from the Establishment of the Republic to Türkiye Century

25-27 Nisan/April 2024

BİLDİRİLER KİTABI
PROCEEDINGS BOOK

Editör: Nejla Günay

TÜRK TARİH KURUMU

Cumhuriyet'in Kuruluşundan Türkiye Yüzyılına

TÜRK SPORU KONGRESİ

25-27 Nisan 2024

BİLDİRİLER KİTABI

Cumhuriyet'in Kuruluşundan Türkiye Yüzyılına

TÜRK SPORU KONGRESİ

25-27 Nisan 2024

BİLDİRİLER KİTABI

Editör
Nejla Günay

TÜRK TARİH KURUMU
ANKARA ♦ 2025

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI VIII. DİZİ - SAYI: 48
Sertifika No: 43191

Cumhuriyet'in Kuruluşundan Türkiye Yüzyılına
Türk Spor Kongresi (25-27 Nisan 2024)
Bildiriler Kitabı

Congress on Turkish Sports from the Establishment of the Republic to Türkiye Century
(April 25-27, 2024) Proceedings Book

Editör
Nejla Günay

Ankara 2025
e-ISBN 978-975-17-6294-8
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025

Sayfa Tasarımı
Elif İrem Doğan

Kapak Tasarımı
Emine Çakır

Türk Tarih Kurumu
Hacettepe Mahallesi Kızılay Caddesi No: 1 06230 Altındağ/ANKARA
Tel: +90 312 310 23 68 ♦ Fax: +90 312 310 16 98
ttk.gov.tr ♦ emagaza-ttk.ayk.gov.tr

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre bu eserin bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları Türk Tarih Kurumuna aittir.

Bildiri kitabında yer alan bildiri metinlerinin sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

SEMPOZYUM KURULLARI XIII

SUNUŞ XV

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ülkemizde Modern Sporların Gelişimi 1
Vahdettin Engin

Sporda Çağının İlerisinde Olmak: Eski Türklerde Spor Kültürü ve Teknolojisi 7
İbrahim Yıldıran

II. Meşrutiyet Döneminde Türkler ve Gayrimüslimler Tarafından Kurulan Paramiliter Gençlik Örgütleri 27
Nejla Günay

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Ermeni Spor Kulüpleri ve Faaliyetleri 43
Ramazan Erhan Güllü

İstanbul Rumlarının Spor Faaliyetleri 63
Tuğba Eray Biber

Cumhuriyet Dönemi Halter Sporunun Gelişimi: 2004 Atina Olimpiyatları Örneği 87
Murat Köylü

Atatürk Döneminde Türkiye'nin Olimpiyat Oyunlarındaki Performansları 105
Uğur Yılmaz - Halit Aytuğ Tokur

1928 Amsterdam Olimpiyat Oyunları ve Türkiye 135
Nilgün Nurhan Kara

Türkiye'nin UEFA'ya Üyelik Süreci 175
Fatih Gürcan

1954 FIFA Dünya Kupası ve Türkiye: Türkiye'nin İlk Dünya Kupası Tecrübesinin Hikâyesi 191
Serdar Kara

Etnospor Müzesine Bir Örnek: Sındırgı Remzi Çakar Güreş Evi 227
Samet Doykun

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Listelerinde Geleneksel Sporlar ve Oyunlar: Türkiye Örneği..... 249
Zeynep Safiye Baki Nalcıoğlu

Diplomasi ve Spor 277
Ali Engin Oba

Sport as a Modernization Segment of the Republic of Turkey and Turkish Society in the Period Between The Two World Wars (According to Yugoslav Sources) 293
Vladan Vırıyeviç

Celal Bayar Hükûmetlerinin Spor Politikaları ve Uygulamaları (1937-1939)..... 305
Muharrem Turp

Diplomaside Sporun Önemi ve Uluslararası Askeri Spor Konseyi İçinde Türk Silahlı Kuvvetleri..... 321
Selma Göktürk Çetinkaya

Diplomatik Gelişmelerin Spora Yansımasına Örnek..... 353
Asil Kaya

Spor Diplomasisinden Dostluğa;
Atatürk Döneminde Türk-Sovyet İlişkileri ve Spor Faaliyetleri 381
Müslime Güneş - Günver Güneş

Atatürk Dönemi Türk-Sovyet İlişkileri Çerçevesinde SSCB Spor Heyeti'nin 1935 Türkiye Ziyareti 405
Doğan Can Aktan - Mevlüt Samet Yıldız

Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkilerine Spor Perspektifinden Bakmak: Bitmeyen Dostluk Maçı Karşıyaka – Lailapas Müsabakası Örneği (7 Kânûnuevvel 1930)..... 425
Beral Alacı - Melih Akdeniz

Ruşen Eşref Ünaydın'ın Hatıralarında Galatasaray 439
Mehmet Pınar - Şeyma Arvas

Siyaset-Spor İlişkisine Erken Cumhuriyet Döneminden Bir Örnek: Etki ve Yankılarıyla Türk Sporunda Güneş Spor Olayı 455
Ahmet Gülen

Türk Futbol Tarihinde Bir İlk: Galatasaray'ın UEFA Kupası Şampiyonluğu..... 485
Erdal Korkmaz

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Galatasaray Lisesi'nde Spor 505
Emel Engin

Kışladan Çıkan Bir Türkiye Şampiyonu: Harbiye Spor Kulübü/Harp Okulu İdman Yurdu 525
Efdal As

Türkiye'nin İlk Futbol Şampiyonası ve Şampiyonu Harbiye Mektebi (1924) 559
Seda Bayındır Uluskan

Ülke Savunmasında Sporun Önemi 595
Güzin Çaykıran

Millî Mücadele Günlerinde Ankara'da Spor 611
Mesut Çapa

Erken Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Stadyum İnşası..... 629
Murat Yolun

Erken Cumhuriyet Döneminde Sporun Türk İnkılâbı Açısından Yeri ve Önemi..... 645
Ersin Gürdamar

Milliyetçilik, Bayram, Spor, Anma; 19 Mayıs Gününün "Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı" Olarak Kutlanması 667
Bengül Bolat

Atatürk Dönemi Sağlık Politikalarının Bir Parçası Olarak "Çocuk ve Spor"..... 691
Gül Çakır

Sporun Eğitimde Rolü: Cumhuriyet Döneminde Okul Spor Yurtları ve Oyun Yuvaları'nın Eğitime Etkisi 715
Seval Hallaç

Askeri Darbelerin Futbol Organizasyonlarına Etkisi Bağlamında İki Örnek Olay: Cemal Gürsel Kupası (1960) ve Devlet Başkanlığı Kupası (1981-1982)..... 751
Özcan Çölük

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Spor Faaliyetleri..... 771
Necdet Aysal

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın Sekizinci ve Son Genel Kongresi ve Teşkilatın Türk Spor Kurumuna Dönüştürülmesi 787
Mahmut Bolat

Türkiye'de Spor Kültürünün Gelişmesinde Türk Ocaklarının Rolü (1949-1970)..... 815
Özlem Seyhan

Sümerbank Fabrikalarının Spor Faaliyetleri: Sümerbanklı Sporcu Olmak 835
Büşra Bigat Akça

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan Günümüze Spor Mevzuatı Üzerine Genel Değerlendirmeler 865
Hakan Altıntaş

Türk Spor Kurumu Merkezi'nin 1938 Yılı Teftiş Raporu 887
Canan Sarıyar Sezan

Erken Cumhuriyet Döneminde Devletin Spora Bakışı: Beden Terbiyesi Kanunu'na Uzanan Süreç 909
Faruk Kayadelen

İskenderun Sancağı'nda Manda Dönemi Bir Kültür ve Hürriyet Merkezi "Le Genç Spor" Genç Spor Kulübü ve Şükrü Fehmi Balcı 941
Olcay Özkaya

Sebîlürreşâd ve Sırât-ı Müstakîm Dergilerinde Spora ve Spor Faaliyetlerine Bakış 963
Ahmet Köksal

İzmir'de Düzenlenen Bir Turnuva: 1925 Spor Âlemi Turnuvası..... 985
Aydın Efe - Ümmügülsüm Candeğer

İbn Sînâ'nın el-Ḳānûn Fi't-Ṭıb Eserinde Spor/Egzersiz-Sağlık İlişkisi 999
Meryem Doygun Günaydın

Spor Faaliyetleri Sektörü Verilerine Göre Türkiye Spor Endüstrisine İlişkin Bir İnceleme 1015
Seymur Ağazade

Türk Hava Kurumu'nun Paraşüt Sporunun Gelişimine Yönelik Faaliyetleri (1935-2023)..... 1033
Cevriye Yıldırım

Modern Olimpiyat Oyunlarında Türk Futbolu (1923-2023) 1067
Edip Öncü

100 Yıllık Süreçte Türkiye'de Dağcılık Sporu 1091
Fatma Emek

Atatürk Dönemi Cumhuriyet Hükümetlerinin Sağlık Politikalarında Spor ve Beden Terbiyesi (1923-1938) 1125
Fevzi Çakmak

Atatürk Dönemi'nde Beden Terbiyesi ve Spor Alanında Yabancı Etkisi..... 1145
Alev Gözcü

Parti-Devlet-Gençlik İlişkisi Ekseninde Tek Parti Döneminde CHP'nin Taşra Örgütlerinin Gençlik ve Spor Çalışmaları 1165
Tülay Aydın

Tek Parti Döneminde İktidar Futbol İlişkisini İzmir'deki Futbol Kulüplerinin Birleştirilmesi Üzerinden Okumak 1189
Coşkun Türkan

Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kayak Sporunun Yaygınlaşmasında Halkevlerinin Rolü 1233
Fahri Kılıç

Halkevlerinin Türkiye'de Beden Terbiyesinin Gelişimine Katkıları 1257
Serkan Erdal - Muhsin Ertürk Budak

Türkiye'de Spor Bilincinin Gelişmesinde Halkevlerinin Rolü 1299
Harun Aydın

Yıldız Futbolcu, Mağdur Siyasetçi Zeki Rıza Sporel..... 1321
Temuçin Faik Ertan

Victorian Ethics and the Early Development of Turkish Sports: Ahmet Esat Tomruk (Viktorya Etiği ve Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Türk Sporu: Ahmet Esat Tomruk)..... 1347
Tuncer Yılmaz

Türk Sporunun Öncü İsimlerinden Bir Portre: Mehmet Kamil Ocak 1363
Adem Çalışkan

Türk Spor Tarihinde Kıbrıslı Bir Türk Kadını; Dr. Ayten Berkalp 1395
Ulvi Keser

Adnan Menderes ve Türk Spor Kurumu 1433
Şerif Demir

Türkiye'deki Amerikan Okullarında Spor ve Beden Eğitimi 1451
Ayten Sezer Arığ

Türk Sporunda Adnan Menderes..... 1463
Günver Güneş

Demokrat Parti İktidarında Sportif Faaliyetler ve Tesislerin Yerele Yansımaları: Konya Örneği..... 1493
Özgür Bağcı - Erol Yüksel

Cumhuriyet Döneminde Tenis Sporunun Yaygınlaştırılması İçin Yapılan Çalışmalar..... 1523
Nuray Özdemir Tiryaki

Türkiye'de Uluslararası Otomobil Sporlarının Tarihsel Gelişimi ve Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunun Bu Alandaki Çalışmaları (1937-1991)..... 1545
Gürsoy Şahin

Spor ve Ötesi: II. Abdülhamid Dönemi At Yarışları 1567
Tolga Akay

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Trabzon'da Tenis..... 1591
Volkan Aksoy

Cumhuriyetten Günümüze Ekonomi Politikalarında Türk Sporunun Görünümü..... 1611
Sebahattin Devecioğlu

Günümüz Spor Tesislerinin Verimli Kullanılmasına Dair İşletme ve Tasarım Kriterleri..... 1631
Can Duraslan

SEMPOZYUM KURULLARI

ONUR KURULU

Dr. Osman Aşkın BAK (T.C. Gençlik ve Spor Bakanı)

Mehmet Nuri ERSOY (T.C. Kültür ve Turizm Bakanı)

BE Prof. Dr. Derya ÖRS (Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı)

Prof. Dr. Musa YILDIZ (Gazi Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Mehmet GÜNAY (Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu)

Prof. Dr. Yüksel ÖZGEN (Türk Tarih Kurumu Başkanı)

Doç. Dr. Güner DOĞAN (Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Nejla GÜNAY (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet GÜNAY (Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu)

Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Selami CANDAN (Gazi Üniversitesi)

Doç. Dr. Yunus PUSTU (Türk Tarih Kurumu)

Hüseyin Murat YÜCEL (Türk Tarih Kurumu)

Dr. H. Aytuğ TOKUR (Atatürk Araştırma Merkezi)

Dr. Didem Gülçin KAYA (Gazi Üniversitesi)

Dr. Kadir KESKİN (Gazi Üniversitesi)

Yüksek Kurum Uzmanı Merve UĞUR (Atatürk Araştırma Merkezi)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Mehmet GÜNAY
(Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Tülay ALİM BARAN
(Yeditepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Vahdettin ENGİN
(Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Ayten SEZER ARIĞ
(Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut ÇAPA
(Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat KÜÇÜKUĞURLU
(Erzurum Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Nejla GÜNAY
(Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali SATAN
(Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN
(Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Pınar KARTEL
(Galatasaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Nurettin DEMİR
(Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Suat KARAKÜÇÜK
(Yozgat Bozok Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
(Yeditepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Çetin ÖZDİLEK
(Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)

Prof. Dr. Ünal TÜRKÇAPAR
(Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi)

Prof. Dr. Gülfem SEZEN BALÇIKANLI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat MİRZEOĞLU
(Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

Prof. Dr. Fatih BEKTAŞ
(Trabzon Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet TALİMCİLER
(İzmir Bakırçay Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet GÜÇLÜ
(Yozgat Bozok Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet KILIÇ
(Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Bengül BOLAT
(Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi)

Doç. Dr. Okan Burçak ÇELİK
(Gazi Üniversitesi)

Doç. Dr. Fikret ALINCAK
(Gaziantep Üniversitesi)

Doç. Dr. Osman Tolga ŞİNOFOROĞLU
(Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)

Dr. Günver GÜNEŞ
(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Umut C. KARADOĞAN
(Sinop Üniversitesi)

SEKRETARYA

Abdullah DAĞ

Mehmet Ali ÖZKAN

İrem ERGİN

SUNUŞ

Türkler açısından izleri Türkistan bozkırlarına kadar sürülebilecek olan spor, kültürümüzün değerli bir parçası, birlik ve beraberliğimizin önemli bir unsurudur. Bu anlayışla 2024 yılının Nisan ayında düzenlenen "Cumhuriyet'in Kuruluşundan Türkiye Yüzyılına Türk Sporu Kongresi", Türk sporunun tarihî mirasına sahip çıkmak, bu mirası genç kuşaklara aktarmak ve sporun tarihsel bilincini canlı tutmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Tarih Kurumu, Gazi Üniversitesi ve Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu iş birliğiyle, Gazi Üniversitesi ev sahipliğinde geniş bir katılımla düzenlenen Kongrede; özel sporcular, kadın sporcular, millî sporcular, akademisyenler, spor bürokratları, medya temsilcileri, federasyon yetkilileri, hakemler ve antrenörler bir araya gelmiştir.

Kongrenin açış konuşmalarında, sporun Türk toplumunda tarih boyunca önemli bir yere sahip olduğu, Türklerin fiziksel ve stratejik üstünlüklerini pekiştiren zengin bir spor kültürü hazinesine sahip olduğu belirtilmiştir. Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar geçen yüz yıllık süreçte Türk sporunun büyük bir gelişim kaydettiği, sporun yalnızca fiziksel bir faaliyet olmaktan çıkıp bir bilim alanı hâline geldiği vurgulanmış, Türkiye'nin genç nüfusuyla büyük bir spor potansiyeline sahip olduğu ve bu potansiyelin başarılarla dünyada dikkat çektiği ifade edilmiştir.

Kongrede düzenlenen oturumlarda ise sportif yetenek taramaları, antrenör ve spor eğiticisi yetiştirilmesi, kurumsal yapının dönüşümü, atletizm, masa tenisi, voleybol ve oryantiring gibi branşların ülkemizdeki gelişimi kapsamlı biçimde tartışılmıştır. Sporun ülkemizdeki tarihî seyri hususunda da mühim bilgilerin sunulduğu etkinlikte, Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e geçiş sürecinde, özellikle II. Meşrutiyet Dönemi'nde Batı menşeli spor faaliyetlerinin yaygınlaştığı; farklı din ve milletlerden bireylerin katılımıyla Osmanlı toplumunda sportif etkinliklerin sosyal bir zenginlik oluşturduğu belirtilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise Türkiye'nin uluslararası spor

organizasyonlarına katılımı, özellikle 1924 Paris Olimpiyatları'ndaki varlığı, yeni devletin uluslararası alanda meşruiyetini ve kararlılığını göstermesi bakımından dikkat çekici bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir.

Spor, bedeni dinç tuttuğu gibi milletleri de zinde tutan çok önemli kültürel bir değerdir. Bu anlamda genç nesillerimizi sahip olduğumuz zengin tarihimizden miras aldığımız millî sporlarımıza teşvik etmek, tanıtmak ve sonraki kuşaklara aktarmak amacıyla gerçekleştirilen Kongre, tarihsel bir öneme sahiptir. Ülkemizin başarılı genç sporcularını dünyaya tanıtmak, onların sahip oldukları potansiyeli ortaya çıkarmak ve büyük vizyonlara ulaşmalarına destek olmak amacıyla bu tür etkinliklerin devamı, Türk sporunun geleceğine ışık tutacaktır.

Türk Tarih Kurumu

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Spor Faaliyetleri

Necdet Aysal*

Giriş

Bir amaca hizmet etmek amacıyla örgütlenme isteği zamanla tüzel kişilik kavramını ortaya çıkarmıştır. Genel olarak kazanç ve paylaşım amacı gütmeyen, ortak ve belirli bir amacı gerçekleştirmek adına kişilerin sürekli bir biçimde birikim ve çalışmalarını birleştirmek üzere oluşturdukları bu tüzel kişilik dernek/cemiyet olarak adlandırılmıştır. Bir örgütlenme biçimini de ifade eden bu kavram, Osmanlı Devleti'ne Tanzimat döneminde devleti içine düştüğü kötü durumdan kurtarmak amacıyla başlatılan modernleşme çalışmalarıyla girmiştir[1]. Bu çabaların sonucunda cemiyet/dernek kurma hak ve özgürlüğü 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte gerçekleşmiştir. Meşrutiyetin ilk günlerinde ülkenin dört bir yanında kurulan dernek, kulüp ve cemiyetler ancak 16 Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle yasal statüye kavuşmuşlardır[2]:

"Kanun-u mahsusuna tebaiyet şartı ile Osmanlılar hakkı içtima maliktir. Devlet-i Osmaniye'nin tamamiyet-i mülkiyesini ihlal ve şekli meşrutiyet ve hükûmeti tagyir ve Kanunu Esasi ahkâmı hilafına hareket ve anasırı Osmaniye'yi siyaseten tefrik etmek maksatlarından birine hadim veya ahlâk

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara/TÜRKİYE, aysal@ankara.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-9574-6208
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.771

1 Ebru Kayabaş, *Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Döneminde Cemiyetler Hukukunun Gelişimi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2008, s. 21-28.

2 Dernek kurma hak ve özgürlüğünün anayasal güvence altına alınması, 21 Ağustos 1909 tarihinde hazırlanan bir yasa ile gerçekleşmiştir. Yürürlükte olan "*Kanun-u Esasi*"ye 120'nci maddenin ilave edilmesiyle toplantı, gizli ve ayrılıkçı olmamak kaydıyla cemiyet kurma hakkı Osmanlı vatandaşlarına verilmiştir. Bk. Kayabaş, *agt.*, s.192-196. Zafer Toprak, "1909 Cemiyetler Kanunu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C 1, İstanbul 1985, s. 205-207.

ve adab-ı umumiyeye mugayir cemiyetler teşkili memnu olduğu gibi alelıtlak hafi cemiyetler teşkili de memnudur."

Adı geçen kanunun yürürlüğe girmesiyle çok sayıda yeni dernek kurulmuş, birçok komite ve dernek kurumsallaşmış, siyasal amaçlarını görünürde değişik amaçlı dernekler arkasında gizlemişlerdir. Meşrutiyet yıllarında kurulan bu cemiyetler amaçlarına göre siyasal, fikir-eğitim ve kültür, iktisâdi-mesleki, hayır-yardım, kadın, gençlik, dinsel ve etnik ayrımcı dernekler şeklinde sınıflandırılmışlardır[3]. Yardım dernekleri arasında Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Osmanlı Fukaraperver Cemiyeti, Şehit Ailelerine Yardım Derneği, Adana Tesis-i Uhuvvet Cemiyeti, Kadıköy Osmanlı Kulübü, Himaye-i Etfal Cemiyeti, İstanbul Cemiyet-i Hayriyesi ve Donanma-i Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti vs. yer almaktadır

Meşrutiyet dönemi öncesi Bahriye Nezareti başta olmak üzere gemi komutanlıkları, Osmanlı donanmasının modernize edilmesi için çalışmalara başlamışlardır[4]. Ancak dönemin ekonomik, sosyal, kültürel koşulları ve donanmanın modernize edilmesi aşamasında yeterli düzeyde uzman personelin bulunmaması pek çok sıkıntıyı beraberinde getirmiştir[5]. Ayrıca 1897-1898 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Yunan Savaşı, Osmanlı donanmasının perişan durumunu gözler önüne sermiştir. Özellikle Yunanlara gözdağı vermek üzere gemilerin 18 Mart 1897'de Çanakkale'ye intikalleri sırasında yaşanan aksaklıklar, bazı gemilerin Haliç'te arızalanması, kazanlarının patlaması ve rotalarından çıkarak karaya oturması moralleri oldukça bozmuştur[6].

II. Meşrutiyetin ilanı sonrası İstanbul'da çıkan 31 Mart Olayı'nda, Padişah II. Abdülhamit Osmanlı Mebûsan Meclisi tarafından suçlu bulunmuş ve tahttan indirilmiştir. Yerine geçen V. Mehmet Reşat ve İttihat ve Terakki Fırkası'nın desteğiyle kurulan Hilmi Paşa Hükümeti, "Donanma Hayattır"

3 Toprak, agm., s. 207-208.

4 Bu dönemde tersanelerde üç adet pervaneli korvetin inşası tamamlanmış, İngiltere, Fransa ve Almanya tezgâhlarına 24 adet torpido bot ve 18 gambot gemi siparişi verilmiş ve Abdülhamit ve Abdülmecit isimleriyle iki denizaltının alımı yapılarak 1886'da suya indirilmiştir. Bk., *Osmanlı Askeri Tarihi, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918),* Ed. Yıldız Gültekin, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s.149.

5 *Odile Moreau, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Askeri Misyonları", Osmanlı,* C 2*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.355.*

6 Nurşen Gök, *Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2007, s. 9-11; Osmanlı-Yunan Savaşı için bk., Necdet Aysal, "Osmanlı ve Yunan Demiryollarının Karşılaştırmalı Bir Analizi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD),* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yıl 10, S. 20, Güz 2014, s. 327-352.

sloganıyla yeniden çalışmalara başlamıştır[7]. Bu dönemde Osmanlı donanmasını devletin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye getirebilmek için Bahriye Nezareti yeniden yapılandırılmış ve birçok reform programları hazırlanmıştır.

Osmanlı Donanma Cemiyeti

Osmanlı donanmasındaki eksiklikler ve ıslah çalışmaları, kamuoyunu sürekli olarak meşgul etmiş ve konu çok çeşitli yönleriyle tartışmaya açılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar da göz önüne alınarak donanmanın ıslahı için gerekli mali kaynağın ancak milli bir seferberlikle sağlanabileceği fikri ön plana çıkmıştır. Özellikle Alman Askeri Ataşesi Binbaşı Von Stremple, Almanya'da "Flottenverein" isimli Donanma Derneği gibi benzeri bir cemiyetin, başlatılacak ulusal bir bağış seferberliği ile kurulabileceğini ileri sürmüştür[8]. Bu bağlamda kamuoyunun duyarlılığı ve halkın yoğun ilgisi, donanma cemiyetinin kuruluş sürecini hızlandırmıştır.

Anadolu'nun pek çok il ve ilçesinde yardım kampanyaları düzenlenmiş ve kampanyalara başlangıçta devletin resmi yayın organı statüsünde bulunan Tanin gazetesi aracılık etmiştir. Gazete, yardım seferberliğinin geniş halk kitlesine ulaştırılmasında etkin rol oynamıştır. Ülke genelinde bu çalışmaların devam ettiği günlerde 10 Temmuz 1909 tarihinde İstanbul'da Dr. Hafız İbrahim, Dr. Petraki Papadapulo, İsmail Hakkı ve Baş Mühendis Haşim Beyler, donanmanın durumunu ve başlatılan yardım kampanyalarını görüşmek üzere bir araya gelmişlerdir. Bu görüşme sonunda, düzenlenen yardım faaliyetlerinin bir teşkilat çatısı altında toplanması ve tüm yurtta ulusal bir kampanyaya dönüştürülmesiyle başarıya ulaşabileceği kararında uzlaşmışlardır[9].

Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin kuruluşu, 19 Temmuz 1909'da Etibba-yı Mülkiye Kulübü'nde yapılan ikinci toplantı ile gerçekleşmiştir. Bahriye Mir-livası Rasim Paşa'nın geçici başkanlığında yapılan bu toplantıya İstanbul'un gönüllü Müslüman ve Gayrimüslim tüccarları, ordu mensupları, belediyeler, resmi cemiyetler, kulüpler, ruhani

7 Yıldız, *age.*, s. 152.

8 Gök, *agt.*, s. 13-14.

9 Adı geçen toplantı 27 Haziran 1325/10 Temmuz 1909'da tarihinde gerçekleşmiştir. Bk., *Donanma Mecmuası*, C 1/S 1, Mart 1910, s. 4-13; Hasan Dinçer, "Kültürel Faaliyetleri Çerçevesinde Osmanlı Donanma Cemiyeti", *Atatürk Yolu Dergisi*, S 65, Kasım 2019, s. 83-117.

başkanlar ve basın mensupları katılmıştır. Adı geçen toplantıda cemiyetin adı belirlenmiş[10] ve 15 kişiden oluşan bir İdare Heyeti oluşturulmuştur. Cemiyet, 20 Temmuz 1909'da yaptığı üçüncü toplantıda yardımların nasıl ve ne şekilde kabul edileceği konularını ele almış ve yönetim kurulu üyelerini belirlemiştir[11]. 2 Ağustos 1909'da Yönetim Kurulu'nun hazırladığı 25 maddelik kuruluş nizamnamesi ve yardımların toplanma usulünü belirleyen 11 maddelik Usûl-i Cibâyet Talimatnamesi Genel Kurul'da kabul edilmiştir[12]. Örgütlenme çalışmalarına hız veren Cemiyet, Anadolu'da yaklaşık 122 şubenin açılışını gerçekleştirmiş ve bu sayı sonraki yıllarda bir hayli artmıştır[13]. Gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya başlayan Cemiyet, bir süre sonra hükümetin de desteğini alarak Padişahın himayesi altına girmiştir[14].

Osmanlı Donanma Cemiyeti teşkilatlarının başta üye aidatları olmak üzere olağanüstü günlerde düzenlediği yardım kampanyalarıyla halktan milyonlarca kuruş ayni ve nakdi yardım topladığı belgelerde açıkça görülmektedir. Nakdi gelirler arasında yarışlar, konserler, tiyatro, sinema, kitap ve risale basımı, sergiler, zekâtlar[15], park ve müzelere giriş ücretleri, memur maaşlarından cemiyet adına kesilen paralar ve spor müsabakalarından elde edilen gelirler yer almaktadır[16]. Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'ne ait arşiv belgeleri incelendiğinde, yapılan etkinliklerin ağırlıklı olarak askeri, kültür, zirai, iktisadi ve spor alanlarında yapıldığı görülmektedir[17].

10 Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti, kuruluşundan itibaren İâne-yi Millîye Komisyonu ve Donanma-yı Osmanî İâne-yi Millîye Cemiyeti gibi adlarla anılmıştır. Cemiyetin adı 17 Şubat 1914'de "*Osmanlı Donanma Cemiyeti*" olarak değiştirilmiştir. Bk., *Tanin*, 20 Temmuz 1909, s. 1; Gök, *agt*., s. 15.

11 Özçelik, *agt*., s. 10-11.

12 TİTE Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4-001; K. 231, G. 4, B. 4-1001; *Donanma Mecmuası*, C 1/S. 6, Ağustos 1910, s. 492.

13 *Donanma Mecmuası*, C 1/S 6, Ağustos 1910, s. 511.

14 Cemiyetin başkanlığına 15 Kasım 1909'da Ayan Reisi Mehmet Said Paşa getirilmiştir. Bk., *Tanin*, 18 Teşrin-i Sani (Kasım) 1909, s. 1-3; Sedef Bulut, "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesinin Çalışmaları", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II, Kocaeli 3-5 Nisan 2015, Bildiriler,* ed. Haluk Selvi, Bilal Çelik, Ali Yeşildal, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2016, s. 959-961.

15 TİTE Arşivi, K 236, G 18, B 4 (19.11.1326).

16 TİTE Arşivi, K. 237, G. 29, B. 54 (24.12.1326).

17 Osmanlı Donanma Cemiyeti'ne ait resmi belgelerin büyük çoğunluğu Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Adı geçen arşivde Cemiyete ait ve tasnifi tamamlanmış yaklaşık 150.000 belge bulunmaktadır.

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Spor Faaliyetleri

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin önemli gelir kaynaklarından birisi olan spor, Osmanlı Devleti'nde ilk kez askeri okullar nezdinde icra edilmiş ve jimnastik, yüzme, eskrim olarak bilinen mücadele sporları ders programlarında yerini almıştır. 1848'de Mekteb-i Harbiye'nin ders programlarına yüzme (İlm-i Sabâhat) dersi konmuş ve öğrencilere uygulamalı olarak yüzme öğretilmiştir. Yüzme dersinin yanı sıra 1863'te ders programlarına jimnastik dersinin de konulduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Jimnastik aletlerinin temin edilmesiyle dersler başlamış ve okul idaresi dersin amacına uygun olarak verilebilmesi için Miralay Mustafa Hami Bey'e Fransızcadan "Jimnastik Talimnamesi" adı verilen bir kitap tercüme ettirmiştir[18]. Tanzimat döneminde Batılılaşma çalışmaları bağlamında öncelikli olarak Fransız ekolü tercih edilmiş ve bu ekole uygun olarak açılan Galatasaray Lisesi ise kültür ve beden terbiyesi alanında öncülük yapmıştır. Galatasaray Lisesi, Padişah Abdülaziz'in de teşrif ettiği bir törenle 1 Eylül 1868'de *Mekteb-i Sultanî* adı ile açılmıştır. Bu öğretim kurumu, Fransa'daki lise eğitimine denk ve aynı kalitede öğrenci yetiştirmek amacıyla dönemin Paris Büyükelçisi Mehmet Cemil Paşa ile Hariciye Nazırı Fuat Paşa'nın çabalarıyla kurulmuştur[19].

1869'da yürürlüğe giren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile jimnastik dersleri, "Riyazat-ı bedeniye" adı altında bütün ortaokul ve lise ders müfredatına yerleştirilmiştir. Askeri okulların Fransız sistemine göre hazırlanan müfredat programları 1878 yılından itibaren Alman modeline uygun olarak değiştirilmeye başlanmıştır[20]. Bu değişim ağırlıklı olarak spor dallarında özellikle barfiks, paralel, halka ve trapez gibi aletlerin kullanıldığı jimnastik eğitiminde, II. Meşrutiyet dönemine kadar etkisini sürdürmüştür.

Jimnastik ile birlikte modern anlamda ilk spor aktiviteleri, Osmanlı Devleti'nde seçkin sınıfların öncülüğünde ve Gayrimüslim nüfusun etkisiyle yapılmıştır. Özellikle ticaret amacıyla İstanbul ve İzmir gibi sahil kentlerine yerleşen yabancı aileler, modern sporların tanıtılıp yayılmasında öncü

18 Mustafa Hami, *Jimnastik Talimnamesi*, Mekteb-i Fünun Harbiye-i Cenâb-ı Malukâne Matbaası, İstanbul 1283, s. 10-15.

19 Sabri Özçakır, "100 Yıl Öncesinde Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretimi ve Günümüzdeki Yansımaları", *Spor Bilimleri Dergisi*, C 26/S. 1, Mart 2015, s. 19-20; Nejla Günay, "Atatürk Döneminde Türkiye'de Beden Eğitiminin Gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* C 29/S. 85, Mart 2013, s. 77.

20 Mustafa Mutlu, *İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Spor ve Eğitimde Öncü Bir İsim: Selim Sırrı Tarcan*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2019, s. 96-98.

rolü üstlenmişlerdir. Büyük şehirlerde futbol başta olmak üzere tenis, kürek ve yelken yarışlarını başlatan bu aileler, bu etkinliklerine bölgede yaşayan azınlıkları da ortak yapmışlardır. Ancak II. Abdülhamit döneminde sporda yaşanan bu modernleşme süreci baskı altında tutulmaya çalışılmıştır. İstibdat döneminde uygulanan yasaklar, Türk gençlerinin bu sportif etkinliklere katılımını uzun yıllar engellemiştir. Her türlü zorluğa rağmen Kadıköy'de bazı Müslüman gençler, "Black Stocking Football Clup" isimli bir futbol kulübü kurmayı başarmış ama kulüp ilk müsabakasında hafiyelerin baskınına uğrayarak lağvedilmiştir[21]. Avrupa menşeli sporlara karşı baskının başkent İstanbul'da daha fazla kendini hissettirmesi, modern sporlarının İzmir'de yapılmasına yol açmıştır. Nitekim 1895'de yapılan ilk atletizm ve bisiklet yarışları bu tezi doğrular mahiyettedir.

20. yüzyılın başlarında Türk spor hayatını şekillendiren unsurlar arasında Gayrimüslim vatandaşlar ve ülkede bulunan Levanten aileleri gelmektedir. Bu aileler, spor hayatına olan ilgiyi arttırmış ve kısa bir süre sonra spor kulüplerinin kuruluşuna zemin hazırlamışlardır. 1903 yılında Saray Nazırı Osman Paşa'nın çocukları ve bazı gençler gizli olarak "Beşiktaş Basiret Osmanlı Jimnastik Kulübü" nü kurmuş[22] ancak kulüp kısa süre içerisinde hafiyeler tarafından deşifre edilmiştir. Padişah Seryaveri Mehmet Paşa'nın araya girmesi ve Padişah II. Abdülhamit'i ikna etmesiyle Kulüp çıkarılan fermanla bir yasal statüye kavuşmuştur[23]. Beşiktaş Kulübü'ne gösterilen bu hoşgörü, İstanbul Mekteb-i Sultanî öğrencilerine de yeni bir kulüp kurma cesareti vermiştir. 1905'te Galatasaray'ın ve 1907'de ise Fenerbahçe'nin kuruluşu bu şekilde gerçekleşmiştir[24].

II. Meşrutiyetin ilanı ve 1909'da çıkarılan Cemiyetler Kanunu, Türk Kulüplerinin tanınmasını sağlayarak Türk gençlerinin rahatça spor yapabilmelerinin önünü açmıştır. Kulüp sayısında büyük artışlar yaşanmış ve basına uygulanan sansürün ortadan kalkmasıyla birçok spor gazete ve

21 Cem Atabeyoğlu, "Spor-Jimnastik", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C 6, İstanbul 1985, s. 1476-1477.

22 Mert Kerem Zelyurt, Türk Modernleşmesinde Spor: Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet'e, *Turkish Studies- International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C 8/S. 2, Sonbahar 2013, s. 1461-1478.

23 Vala Somalı, *Beşiktaş Spor Tarihi, Türk Sporunda 75. Yıl (1903-1978)*, Be-ka Basımevi, İstanbul 1978, s. 7-9.

24 Nihat Özen, *Türk Kültür Tarihinde Spor ve Türklerin Spora Katkıları,* Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman 2012, s. 20-30.

dergisi yayım hayatına başlamıştır. Böyle bir ortamda Osmanlı Donanma Cemiyeti tarafından kurulan kulüplerden birisi de "*Osmanlı Denizcilik Yurdu*" dur. Bu kulüp, deniz sporlarını yurt çapında tanıtmak, yüzme sporu başta olmak üzere kürek ve yelken dallarında sporcular yetiştirmek ve Donanma Cemiyetine gelir sağlamak amacıyla Emekli Bahriye Binbaşı Nuri Bey'in başkanlığında kurulmuştur[25]. Bahriye Nazırlığı ve hükümet tarafından da desteklenen kulüp, kuruluşunu müteakip 49 maddeden oluşan nizamnamesini hazırlayarak faaliyetlerine başlamıştır.

Osmanlı Denizcilik Yurdu Kulübü, ilk kapsamlı faaliyetini deniz yarışları olarak 7 Eylül 1913'te Moda Koyu'nda gerçekleştirmiştir. 23 dalda ve Padişah V. Mehmet Reşat'ın himayelerinde yapılan bu yarışlara yabancı devletlere ait olan kruvazör filikaları ve lise öğrencileri katılmıştır. Halkın yoğun ilgi gösterdiği bu yarışmalar sonucunda kulübün önemli miktarda gelir elde ettiği ve üye sayısında artışların yaşandığı belgelerde görülmektedir. Kulüp, ikinci büyük deniz şenliğini 24 Ağustos 1917'de Heybeliada'da yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın olanca hızıyla devam ettiği o kasvetli günlerde İstanbul'da yapılan bu yarışlara da halkın ilgisi büyük olmuştur. Osmanlı Donanma Cemiyeti'ne yardım amacıyla düzenlenen bu etkinlikten elde edilen gelirin bir bölümü, deniz sporlarının gelişimine katkıda bulunan spor kulüplerine tahsis edilmiştir. Türk sporunu her dalda destekleyen Cemiyet, yüzme sporlarının yanı sıra güreş, atletizm, okçuluk ve jimnastik gibi alanlarda pek çok yarışma düzenlemiştir. Bu yarışmalardan elde ettiği gelirlerin bir bölümünü, yeni kurulan Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray gibi spor kulüplerine aktarmıştır. Fenerbahçe Spor Kulübü, Donanma Cemiyeti'ne yaptığı tahsisattan dolayı teşekkür etmiş ve kendisine yapılan tahsisatın devamı istemiştir[26]. Bu kulüplerin yanı sıra Anadolu spor kulüplerine de nakdi yardımlar yapmış ve yeni spor kulüplerinin açılışına öncülük etmiştir[27].

25 TİTE Arşivi, K. 223, G. 15, B. 15; Necdet Aysal, "Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Sosyal ve Kültürel Çalışmalarına Bir Örnek: Osmanlı Denizcilik Yurdu", *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 67, Aralık 2020, s. 51-53.

26 TİTE Arşivi, K. 225, G. 11, B. 11 (17/07/1329).

27 TİTE Arşivi, K. 255, G. 47, B. 47, 47-1.

Sonuç

Modern Türkiye'nin örgütlenme faaliyetlerine tarihsellik bağlamında önemli tecrübe ve katkılar sağlayan dernek ve cemiyetler, Avrupa'da olduğu gibi sanayileşme, şehirleşme ve ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak değil, hürriyet ortamının bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. 1908'de Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte cemiyet kurma hak ve özgürlüğü tanınınca derneklerin yanı sıra spor kulüplerinin sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Hürriyetin ilanı sonrası kurulan ilk spor kulüpleri arasında Vefa, Beykoz ve Anadolu Spor Kulüpleri yer almaktadır. Böyle bir ortamda kurulan cemiyetlerden birisi de Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'dir.

İstanbul'da gönüllü vatandaşların bir araya gelmesiyle kurulan cemiyet, yapmış olduğu faaliyetlerle büyük miktarlarda ayni ve nakdi yardım toplamayı başarmıştır. Kısa süre içerisinde önemli bir bütçeye sahip olan Cemiyet, ülke çapında ve yurt dışında teşkilatını genişletmiş, [28] yapmış olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerle pek çok savaş gemisinin satın alınmasında etkin rol oynamıştır. Spor faaliyetlerine de duyarsız kalmayan cemiyet, bünyesi içerinde kurduğu Osmanlı Denizcilik Yurdu Kulübüyle birçok spor aktivitesi ve yarışmalar düzenlemiştir. Bu yarışlardan elde ettiği gelirin bir kısmını yeni kurulan ve maddi sıkıntı içerisinde bulunan kulüplere aktarmış ve Türkiye'de sporun gelişimine büyük destek olmuştur.

28 Tarık Zafer Tunaya, *Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1969, s. 449.

KAYNAKLAR

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, K. 223 G.15, B.15.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-1001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-1a 001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-2001.

TİTE Arşivi, K. 225, G. 11, B. 11 (17/07/1329).

TİTE Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4-001.

TİTE Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4-1001.

TİTE Arşivi, K. 235, G. 16, B. 16-3001 (3/8/1331).

TİTE Arşivi, K. 235, G. 16, B. 16-4001 (12/9/1331).

TİTE Arşivi, K. 236, G. 18, B. 4 (19/11/1326).

TİTE Arşivi, K. 237, G. 29, B 54 (24/12/1326).

TİTE Arşivi, K 246, G1, B. 1-13001 (6/5/1334).

TİTE Arşivi, K. 255, G. 47, B. 47, 47-1.

TİTE Arşivi, K. 270, G. 18, B. 6 (30/1/1328).

TİTE Arşivi, K. 282, G. 13, B. 3 (9/10/1325).

TİTE Arşivi, K. 283, G. 20, B. 4 (25/10/1325).

TİTE Arşivi, K. 292, G. 43, B. 43-1001.

Donanma Mecmuası, C 1/S. 1, Mart 1910, s. 4-13.

Donanma Mecmuası, C 1/S. 6, Ağustos 1910, s.492-493.

Atabeyoğlu, Cem, "Spor-Jimnastik", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C 6, İstanbul 1985, s. 1474-1479.

Aysal, Necdet, "Osmanlı ve Yunan Demiryollarının Karşılaştırmalı Bir Analizi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yıl 10, S. 20, Güz 2014, s. 327-352.

_____, "Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Sosyal ve Kültürel Çalışmalarına Bir Örnek: Osmanlı Denizcilik Yurdu", *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 67, Aralık 2020, s.41-74.

Bulut, Sedef, "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesinin Çalışmaları", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II, Kocaeli 3-5 Nisan 2015, Bildiriler,* ed. Haluk Selvi, Bilal Çelik, Ali Yeşildal, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2016, s. 959-968.

Dinçer, Hasan, "Kültürel Faaliyetleri Çerçevesinde Osmanlı Donanma Cemiyeti", *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 65, Kasım 2019, s. 83-117.

Gök, Nurşen, *Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007.

Günay, Nejla, "Atatürk Döneminde Türkiye'de Beden Eğitiminin Gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* C 29/S. 85, Mart 2013, s.72-100.

Kayabaş, Ebru, *Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Döneminde Cemiyetler Hukukunun Gelişimi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2008.

Mustafa Hami, *Jimnastik Talimnamesi*, Mekteb-i Fünun Harbiye-i Cenâb-ı Malukâne Matbaası, İstanbul 1283.

Mutlu, Mustafa, *İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Spor ve Eğitimde Öncü Bir İsim: Selim Sırrı Tarcan*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2019.

*Moreau, Odile, "*Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Askeri Misyonları*", Osmanlı,* C 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.

Osmanlı Askeri Tarihi, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918), Ed. Yıldız Gültekin, Timaş Yayınları, İstanbul 2013.

Özçakır, Sabri, "100 Yıl Öncesinde Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretimi ve Günümüzdeki Yansımaları", *Spor Bilimleri Dergisi*, C 26/S. 1, Mart 2015, s. 18-25.

Özçelik, Selahattin, *Donanma Cemiyeti*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1987.

Özen, Nihat, *Türk Kültür Tarihinde Spor ve Türklerin Spora Katkıları*, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman 2012.

Somalı, Vala, *Beşiktaş Spor Tarihi, Türk Sporunda 75. Yıl (1903-1978)*, Be-ka Basımevi, İstanbul 1978.

Tanin, 18 Teşrin-i Sani (Kasım) 1909.

Tanin, 20 Temmuz 1909.

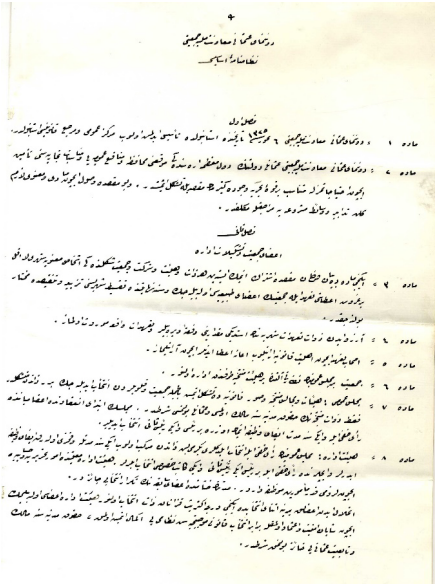
Toprak, Zafer, "1909 Cemiyetler Kanunu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C 1, İstanbul 1985, s. 205-208.

Tunaya, Tarık Zafer, *Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1969.

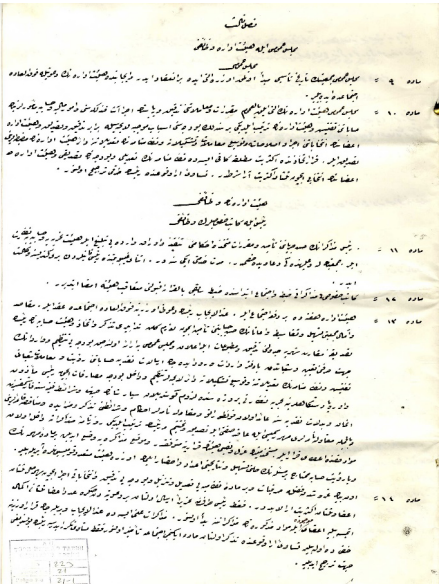
Zelyurt, Mert Kerem, Türk Modernleşmesinde Spor: Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet'e, *Turkish Studies- International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C 8/S. 2, Sonbahar 2013, s. 1461-1478.

EKLER:

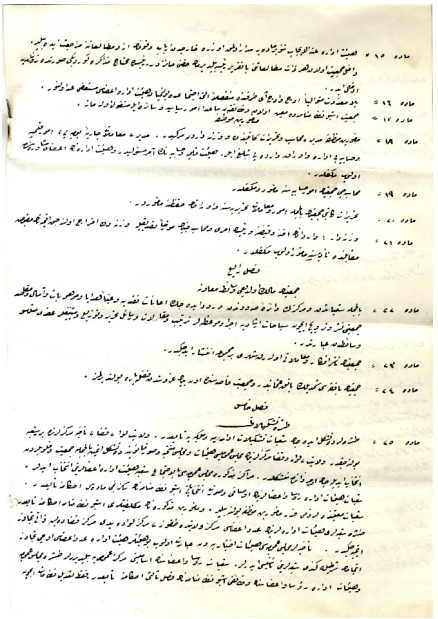
Ek 1

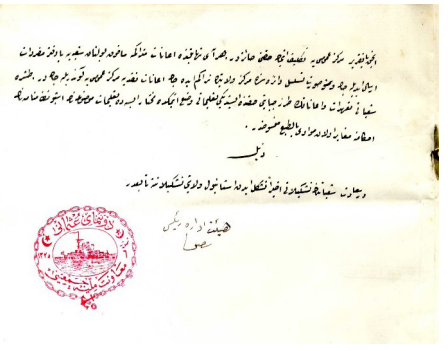
TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21001

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B.21-1001

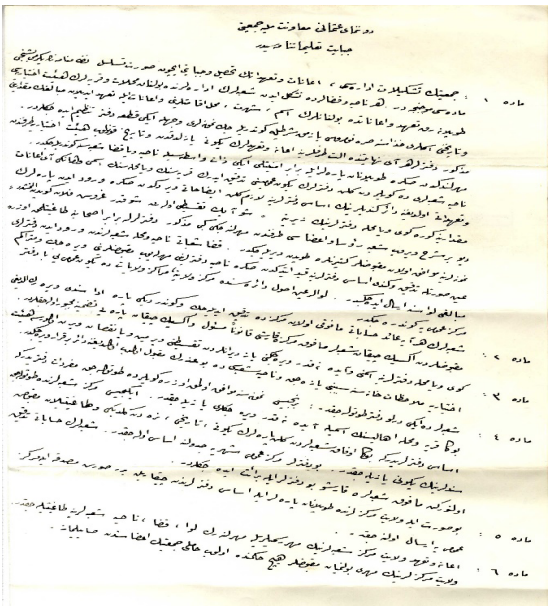

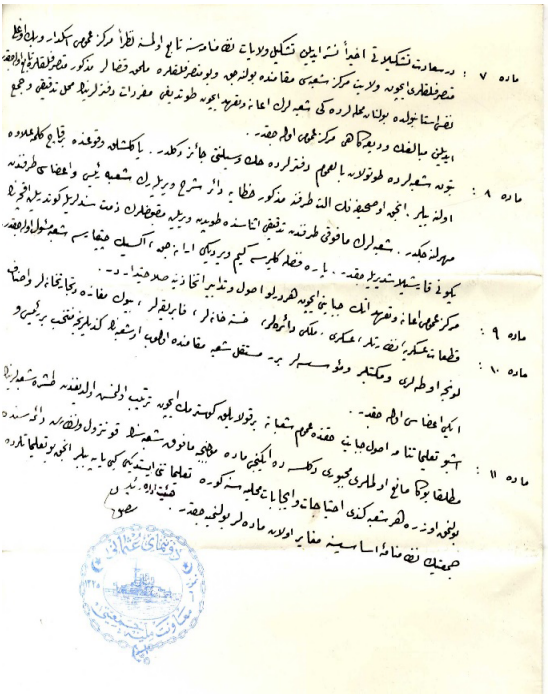
TİTE Arşivi, K. 223, G. 21.B. 21-1a001

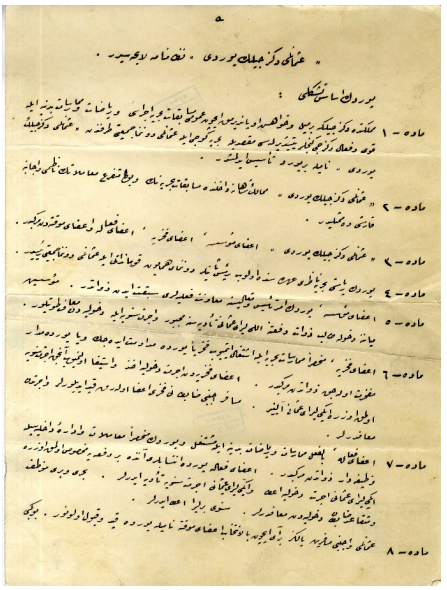
TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-2001

Ek 2: Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Cibâyet Talimatnamesi

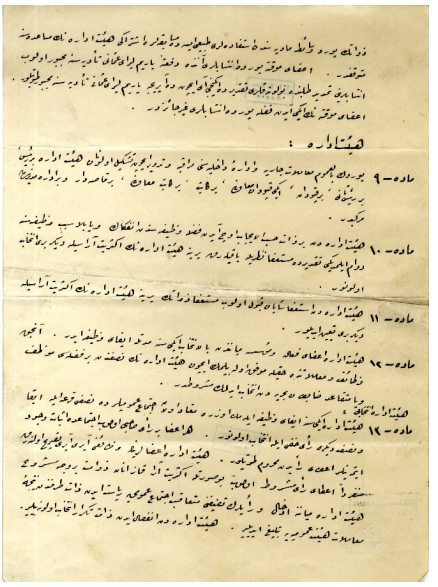

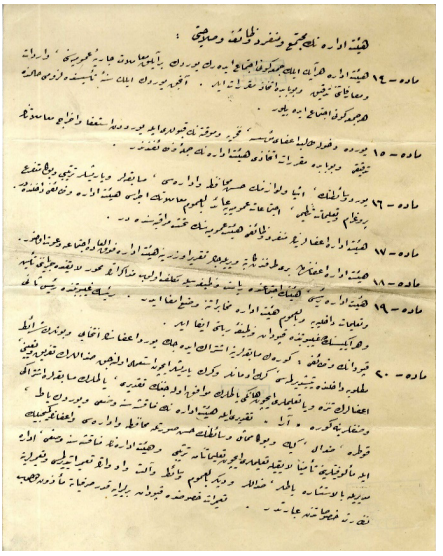
EK 3: Osmanlı Denizcilik Yurdu Nizamname Layihası

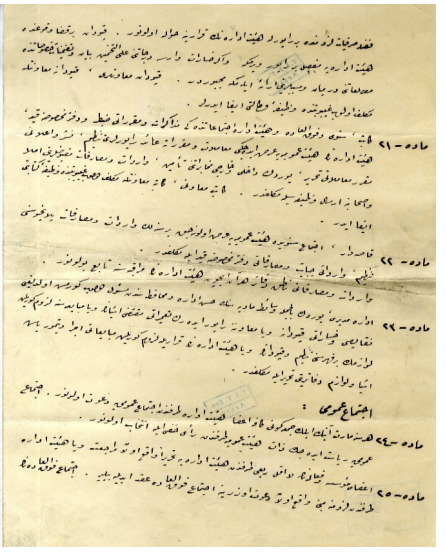
TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21001

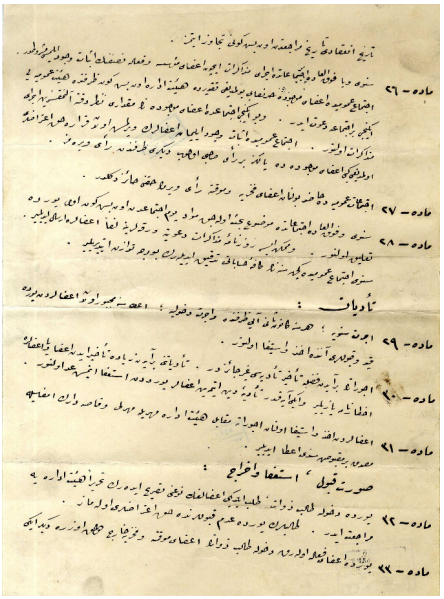
TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B.21-1001

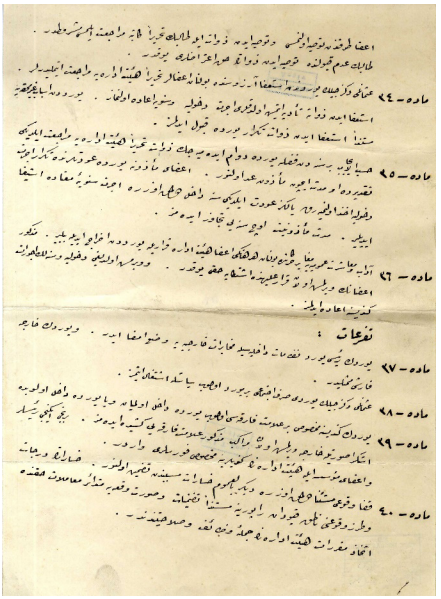
TİTE Arşivi, K. 223, G. 21.B. 21-1a001

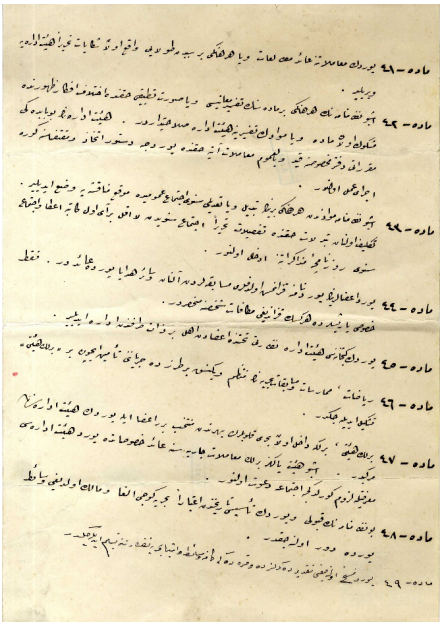
TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-2001

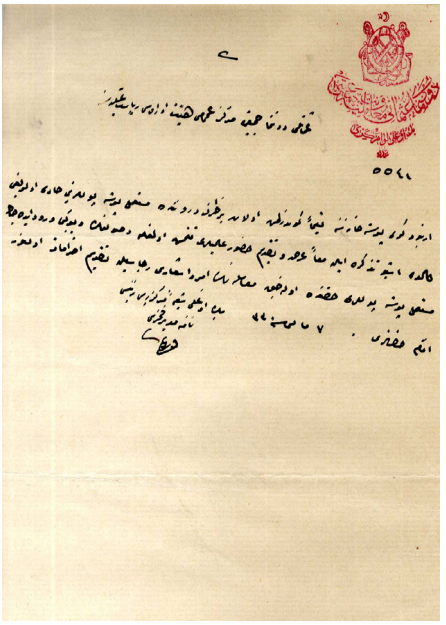
TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21001

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B.21-1001

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21.B. 21-1a001

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-2001